

STORTINGET

Innst. 63 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 3:1 (2018–2019)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget

---

Til Stortinget

1. Innledning

Riksrevisjonen følger normalt opp forvaltningsrevisjoner tre år etter at sakene er behandlet. Dersom det ikke er gjort nødvendige endringer etter tre år, blir saken vanligvis fulgt opp igjen året etter.

I 2017 var det Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering, Dokument 3:14 (2012–2013), som skulle følges videre. Riksrevisjonen vurderer at de gjenstående forbedringene i 2017 ikke vil kunne oppnås på kun ett år. Undersøkelsen vil derfor ikke bli fulgt opp igjen før i 2019.

Dokument 3:1 (2018–2019) omtaler oppfølgingen av ni forvaltningsrevisjoner. Sju av de ni sakene er avsluttet.

Dokument 3:11 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av barnefattigdom og Dokument 3:4 (2014–2015) Riksrevisjonens undersøkelse av internkontroll på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen følges videre.

I de sju sakene som er avsluttet, har forvaltningen iverksatt tiltak for å følge opp Riksrevisjonens merknader i forvaltningsrevisjonene og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i deres behandling av disse. Riksrevisjonen forutsetter at departementene følger opp de iverksatte tiltakene.

2. Saker som følges videre

2.1 Dokument 3:11 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av barnefattigdom

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere i hvilken grad statlige virkemidler og tiltak som er iverksatt i kommunene, bidrar til å redusere konsekvensene av fattigdom blant barn og unge.

Dokument 3:11 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av barnefattigdom ble sendt til Stortinget 25. juni 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 4. oktober 2014, jf. Innst. 32 S (2014–2015), og saken ble behandlet av Stortinget 16. desember 2014.

Riksrevisjonens undersøkelse viste blant annet at statlige tilskuddsordninger medvirket til at mange kommuner hadde etablert tiltak for å gjøre det mulig for flere barn å delta i sosiale aktiviteter, men de hadde likevel få tiltak rettet mot fattige barn og unge. Videre viste undersøkelsen at den statlige innsatsen for å redusere konsekvensene av fattigdom blant barn og unge ikke var godt nok koordinert. Det var lite samarbeid mellom aktuelle direktorater, det vil si Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). For eksempel var forvaltningen av statlige tilskuddsordninger lite samordnet. Barns behov hadde heller ikke blitt godt nok kartlagt når foreldrene søkte om sosialhjelp hos Nav. Riksrevisjonen anbefalte at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet skulle:

- bidra til å styrke kommunenes arbeid med å etablere flere og bedre tiltak for å gi fattige barn og unge gode muligheter til sosial deltakelse.
- bidra til at innsatsen for å redusere konsekvensene av fattigdom blant barn og unge ble bedre koordinert.

I behandlingen av Dokument 3:11 (2013–2014) viste kontroll- og konstitusjonskomiteen til at mange kommuner gjør for lite for at fattige barn skal kunne delta i sosiale aktiviteter, og at mange kommuner opplever at det er vanskelig å vite hvem som trenger tiltak, og hvordan tiltakene skal utformes for å nå målgruppen, jf. Innst. 32 S (2014–2015). Komiteen påpekte at kommunene har ansvar for å følge opp lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) og dermed de barna som trenger ekstra hjelp.

Videre understrekte komiteen at den var enig med Riksrevisjonen i at det er forventet at Nav-kontorene har de nødvendige forutsetningene for å oppfylle kravene om kartlegging og individuell vurdering av barna det gjelder. Komiteen sluttet seg til Riksrevisjonens tilråding om at departementet bør bidra til å styrke kommunenes arbeid med å etablere flere og bedre tiltak for å sikre at fattige barn kan delta i sosiale aktiviteter sammen med andre barn. Komiteen merket seg også at det er behov for å samordne de statlige tilskuddene mot barnefattigdom på en bedre måte.

Videre merket komiteen seg at IMDi i liten grad er involvert i arbeidet mot barnefattigdom, selv om halvparten av barn i familier med lav inntekt har innvanderbakgrunn. Komiteen ba departementet vurdere hvordan kompetansen til direktoratet bedre kan trekkes inn i arbeidet med å motvirke konsekvensene av barnefattigdom blant innvandrere.

Komiteen var fornøyd med at Barne- og likestillingsdepartementet, sammen med Arbeids- og sosialdepartementet, vil utarbeide felles retningslinjer for samarbeid og deling av ansvar mellom barnevernet og Nav.

2.1.1 Departementets oppfølging

Riksrevisjonen ba i brev av 13. februar 2018 Barne- og likestillingsdepartementet om å gjøre rede for tiltak og virkemidler som er iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader, med særlig vekt på effekter av disse tiltakene og virkemidlene. Departementet svarte i brev av 22. mars med innspill fra Arbeids- og sosialdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Riksrevisjonen ba i brev av 17. april Barne- og likestillingsdepartementet om å utdype svaret. Departementet svarte på nytt i brev av 9. mai.

Barne- og likestillingsdepartementet påpeker at ikke alle barn som vokser opp i lavinntektsfamilier, har dårlige levekår, men at samspillet mellom sosiale, helsemessige og økonomiske utfordringer over tid ofte forsterker utfordringene og gir høyere risiko for marginalisering og fattigdom. Departementet uttaler at det derfor er nødvendig med en bred og samordnet innsats, og viser til strategien mot barnefattigdom, Barn som lever i fattigdom (2015–2017), som regjeringen la fram i 2015.

Strategien inneholdt 64 tiltak og var et samarbeid mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kulturdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Det ble opprettet en samarbeidsgruppe på direktoratsnivå som skulle følge opp strategien for å styrke samarbeid og samhandling.

Departementet påpeker at man ved å samle tiltak fra ulike sektorer i en egen strategi har fått fram kompleksiteten i problemstillingen, noe som har ført til mer oppmerksomhet om fattigdom som levekårsproblem og om hvilke konsekvenser det har for barn å vokse opp i en fattig familie. Strategien har også bidratt til at arbeidet mot barnefattigdom er blitt tilført flere midler, ny kunnskap og nye arbeidsmetoder ved blant annet nye rutiner for samarbeid mellom ulike sektorer. Det er departementets samlede vurdering at strategien har bidratt til å nå målene om å dempe de negative konsekvensene av å vokse opp i familier med vedvarende lav inntekt og å forebygge at fattigdom går i arv. Strategien utløp i 2017, og det er foreløpig ikke avklart i hvilken form arbeidet mot barnefattigdom skal koordineres videre. Ifølge departementet er arbeidet høyt prioritert.

Statistikk fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) viser samtidig at siden Innst. 32 S (2014–2015) ble lagt fram, har antallet barn som lever i husholdninger med vedvarende lav inntekt, økt fra 84 000 i 2013 til 100 000 i 2016. I prosent innebærer dette en økning fra 8,6 prosent i 2013 til 10,3 prosent i 2016.

2.1.2 Styrking av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom

Departementet påpeker at et viktig tiltak mot barnefattigdom er nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, hvor kommunene kan søke om tilskudd slik at flere barn og unge, uavhengig av foreldres inntekt og sosiale situasjon, kan delta på viktige arenaer, som ferie-, kultur- og fritidsaktiviteter. Departementet framhever at antallet kommuner som mottar tilskuddsmidler, har økt siden 2014, og at tilskuddet er styrket fra om lag 115 mill. kroner til om lag 270 mill. kroner perioden 2014–2018. Regjeringen har også sammen med frivillige organisasjoner og KS signert Fritidserklæringen, som skal bidra til at alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet. Tiltak som blir etablert som resultat av Fritidserklæringen, kan finansieres med midler fra den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom. Ca. 38 mill. kroner fra ordningen gikk til slike tiltak i 2017.

I tillegg til økningen i bevilgningen til nasjonal tilskuddsordning har også andre departementers budsjetter på barnefattigdomsfeltet blitt styrket, ifølge Barne- og likestillingsdepartementet. Dette gjelder blant annet

tilskudd til utleieboliger, satsing på helsestasjons- og skolehelsetjeneste og styrking av lokalidretten.

Departementet uttaler videre at Fafos evaluering av tilskuddsordningen, Fafo (2018:04) Fra deltakelse til mestring – evaluering av nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, viser at kommunene som søker tilskudd, jevnt over vier barnefattigdom større oppmerksomhet og har forankret arbeidet mot barnefattigdom i planverket bedre. Arbeidet har ifølge evalueringen blitt mer kunnskapsbasert ved at flere kommuner kartlegger situasjonen. I halvparten av kommunene er det hentet inn statistikk for å belyse barnefattigdomsutfordringene. Videre viste evalueringen at kommunene som fikk tilskudd, jobbet bedre på tvers av sektorer og i større grad fikk til samarbeidet med frivillig sektor. De kommunene som har de høyeste andelene barn i lavinntektsfamilier, mottar dessuten i snitt de høyeste tilskuddene.

Samtidig konkluderer Fafo med at det er utfordringer i knutepunktfunksjonen i kommunene som fikk tilskudd. Knutepunktfunksjonen skal blant annet prioritere oppsøkende arbeid overfor familier som er vanskelige å nå, men strever med å operasjonalisere oppgavene sine. Basert på evalueringen mener departementet at tilskuddsordningen, og opptrappingen av den, har hatt god effekt. Departementet framhever at en av styrkene med tiltaket er at ordningen bidrar til å stimulere utvikling av tiltak «nedenfra», tilpasset lokale utfordringer og behov. Departementet påpeker at det har gitt Bufdir i oppdrag å komme med anbefalinger til endringer i regelverket for tilskuddsordningen for å følge opp anbefalingene fra evalueringen.

2.1.3 Innsats for å bedre koordinere den statlige innsatsen for å redusere konsekvensene av fattigdom blant barn og unge

Barne- og likestillingsdepartementet viser til at det er gitt likelydende formuleringer i tildelingsbrev til direktorater og fylkesmenn for å bedre koordineringen mellom forvaltningsnivåene. Videre er tilskuddsordningene mot barnefattigdom i Arbeids- og velferdsdirektoratet og Bufdir samordnet. 10 mill. kroner ble overført fra Arbeids- og velferdsdirektoratets ordning til nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom fra og med statsbudsjettet for 2017. Bufdir og Arbeids- og velferdsdirektoratet har også utarbeidet felles retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og Nav-kontoret. Formålet er å bidra til bedre samordning av tjenestene. Retningslinjene omfatter hjelp til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon som har behov for hjelp fra både barneverntjenesten og Nav-kontoret, og ungdom som mottar ettervernstiltak.

Barne- og likestillingsdepartementet uttaler videre at Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) var involvert i utformingen av strategien mot barnefattigdom,

og at flere av tiltakene hadde barn med innvandrerbakgrunn som hovedmålgruppe. Eksempler på slike tiltak er gratis kjernetid i barnehager, nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling i barnehage, forsøk med gratis deltids plass i skolefritidsordningen, Jobbsjansen og endringer i lov om introduksjonsordning og norskopplæring (introduksjonsloven) – kvalifisering til arbeid og utdanning. Tiltak i strategien som IMDi er hovedansvarlig for, er Jobbsjansen og introduksjonsloven. Departementet påpeker at barn med innvandrerbakgrunn som lever i lavinntektsfamilier, ikke kun er IMDi ansvar.

2.1.4 Utvikling av indikatorer og kunnskapsgrunnlag

Barne- og likestillingsdepartementet viser til at Bufdir som en del av strategien mot barnefattigdom har utviklet temasider på nettsidene sine og utarbeidet indikatorer på barnefattigdom i kommunene. Indikatorverktøyet er utviklet for å synliggjøre hvor mange barn som lever med ulike levekårsutfordringer, og dermed legge til rette for at kommunene kan jobbe mer målrettet mot barnefattigdom. Departementet påpeker at indikatorverktøyet blir brukt av mange kommuner i arbeidet med lokale oppvekst- og handlingsplaner. Videre framhever departementet at Bufdir skal utvikle indikatorer på oppvekstfeltet, en faglig veileder og pedagogiske verktøy om god praksis, som kommunene også kan bruke i arbeidet mot barnefattigdom.

Departementet viser videre til at Bufdirs rapport «Barn som lever i fattigdom – rapport om arbeidet med regjeringens strategi 2015–2017» oppsummerer erfaringene fra arbeidet mot barnefattigdom. Rapporten inngår i et større kunnskapsgrunnlag som skal bidra til den videre innsatsen på feltet. Den er utarbeidet av direktoratsgruppen som har hatt ansvar for å følge opp innsatsområdene i strategien, og består av: Bufdir (leder), Helse- og velferdsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Husbanken og Kulturdepartementet.

I tillegg til Fafos evaluering av tilskuddsordningen mot barnefattigdom har departementet også tildelt NOVA et forskningsoppdrag for å få mer kunnskap om hvorfor noen barn i lavinntektsgruppen klarer seg bra, mens andre blir værende i fattigdom som voksne, og hva som kan øke disse barnas livssjanser.

Departementet opplyser at det så langt ikke er gjennomført ytterligere evalueringer av de øvrige tiltakene som er iverksatt i strategiperioden 2015–2017. Departementet vurderer jevnlig behovet for evalueringer ut fra kravene i økonomiregelverket.

2.1.5 Innsats for å bidra til bedre kartlegging av barns behov når foreldre søker om sosialhjelp

Barne- og likestillingsdepartementet har i spørsmål om sosialhjelp innhentet innspill fra Arbeids- og sosial-

departementet. Arbeids- og sosialdepartementet viser til at økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven er en kommunal tjeneste. Departementet påpeker at i tråd med lovens krav om forsvarlige tjenester er det forutsatt at kommunen gjennomfører en kartlegging og en individuell vurdering av den enkeltes situasjon ved tildeling og utmåling av stønad. Departementet viser også til at rundskrivet til loven slår fast at det skal tas særlige hensyn til barns behov i alle vurderinger der tjenestemottakeren har barn. Barn og unge skal sikres en trygg oppvekst og skal kunne delta i alminnelige skole- og fritidsaktiviteter uavhengig av om foreldrene har en vanskelig økonomi. Departementet framhever også at sosialtjenesteloven ble endret 1. januar 2016 for å sikre mer likeverdige muligheter for barn som vokser opp i fattige familier, og likere praksis i kommunene. Lovendringen gjorde at kommunene ikke lenger skal legge vekt på barns inntekt fra arbeid i fritid og skoleferier når de vurderer familiens behov for økonomisk stønad.

Samtidig presiserer Arbeids- og sosialdepartementet at statlige myndigheter ikke har en direkte styringslinje til kommunene. Departementet gir i brevet derfor ingen vurdering av hvor langt Nav er kommet i å kartlegge og gi individuell vurdering av barn i familier som trenger sosialhjelp. Arbeids- og sosialdepartementet anser det ikke som hensiktsmessig å sette i gang en egen undersøkelse eller et landsomfattende tilsyn nå.

Arbeids- og sosialdepartementet påpeker videre at fylkesmennene har ansvar for tilsyn med de kommunale tjenestene ved Nav-kontorene. Fylkesmennene og Statens helsetilsyn, som overordnet tilsynsmyndighet, skal medvirke til at rettssikkerheten og behovet for sosiale tjenester ivaretas, at tjenestene drives på en faglig forsvarlig måte, og at svikt i tjenesteytingen blir forebygget, avdekket og fulgt opp. Fylkesmennene har videre en veiledningsfunksjon. Arbeids- og sosialdepartementet viser til at det gjennom tildelingsbrev til fylkesmennene er nedfelt at embetene skal medvirke til riktig praktisering av sosialtjenesteloven, herunder bidra til at kommunene gjør individuelle vurderinger i hver enkelt sak, og sikre at barneperspektivet er ivaretatt. Departementet har også i det årlige tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet gitt direktoratet i oppgave å arbeide for at Nav-kontorene styrker barneperspektivet i tråd med formålsbestemmelsen i sosialtjenesteloven.

Videre uttaler departementet at fylkesmennene gjennomfører opplæring og kompetansehevende tiltak for kommunene i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet. På oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet har også Fylkesmannen i Troms og Fylkesmannen i Østfold, i samarbeid med fire Nav-kontor, utarbeidet et skjema for kartlegging av kunnskap om FNs barnekonvensjon og ivaretagelsen av barneperspektivet ved Nav-kontorene. Fylkesmannen i Troms har fått tilskudd fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til å utvikle materiell

(sjekklister, veileder eller lignende) for å bidra til at Nav-kontoret tar særlige hensyn til barns behov i alle vurderinger der tjenestemottakeren har barn. Videre har Arbeids- og velferdsdirektoratet satt i gang et arbeid for å sikre bedre samordnet bistand til barn, unge og barnefamilier gjennom blant annet prosjektet «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier og forsøk med Nav-veiledere i videregående skole».

Arbeids- og sosialdepartementet viser også til at tiltak som bidrar til å ivareta barneperspektivet, er prioritert ved fordelingen av tilskudd fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til tiltak i kommunene for å forebygge fattigdom blant barn og barnefamilier. Departementet trekker fram to eksempler. Det ene er Tromsø kommune, som har utviklet rutiner og verktøy til bruk for kartlegging av barna i familiene. Videre har Stavanger kommune utviklet rutiner og retningslinjer for å ta barnas behov inn i vurderingene ved Nav-kontoret. Rutinene omfatter blant annet å veilede foreldre og delta i tverrfaglige fora og ressursteam. Departementet mener tiltakene i de nevnte kommunene har overføringsverdi til andre kommuner.

2.1.6 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen merker seg at Barne- og likestillingsdepartementet har iverksatt flere tiltak for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader, jf. Innst. 32 S (2014–2015). I forbindelse med regjeringens strategi mot barnefattigdom (2015–2017) er det blant annet satt i verk tiltak på tvers av departementsområder for å bedre samarbeidet og samhandlingen. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Bufdir har samordnet tilskuddsordningene mot barnefattigdom, og det er utarbeidet felles retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og Nav-kontoret.

Riksrevisjonen registrerer videre at det siden 2014 har vært en økning i antallet kommuner som mottar tilskuddsmidler fra nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom, og at tilskuddet er styrket fra om lag 115 mill. kroner til om lag 270 mill. kroner i perioden 2014–2018. Ifølge departementet viser evalueringen av tiltaket at kommunene som søker tilskudd, vier barnefattigdom større oppmerksomhet, og at kommunene som har de høyeste andelene barn i lavinntektsfamilier, i snitt mottar de høyeste tilskuddene.

Samtidig merker Riksrevisjonen seg at andelen barn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt har økt fra 8,6 prosent i 2013 til 10,3 prosent i 2016. Videre merker Riksrevisjonen seg at Barne- og likestillingsdepartementet kun har evaluert effekten av noen av de iverksatte tiltakene. Riksrevisjonen mener derfor at det er for tidlig å vurdere hvilke effekter ytterligere tiltak har hatt for å redusere konsekvensene av fattigdom blant barn og unge. Det er heller ikke avklart i

hvilken form arbeidet mot barnefattigdom skal koordineres videre etter at perioden for strategien mot barnefattigdom utløp i 2017. Etter Riksrevisjonens vurdering krever området fortsatt stor oppmerksomhet fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Riksrevisjonen vil følge saken videre.

2.2 Dokument 3:4 (2014–2015) Riksrevisjonens undersøkelse av internkontroll på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere om det er iverksatt effektiv risikostyring og internkontroll på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen.

Dokument 3:4 (2014–2015), Riksrevisjonens undersøkelse av internkontroll i Statens vegvesen, ble overlevert Stortinget 17. desember 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 17. mars 2015, jf. Innst. 199 S (2014–2015). Stortinget behandlet saken 12. mai 2015.

Riksrevisjonen anbefalte i Dokument 3:4 (2014–2015) at Samferdselsdepartementet:

- i samarbeid med Statens vegvesen styrker internkontrollen på anskaffelsesområdet ved både å foreta systematiske risikovurderinger av etterlevelse og mislighetsrisiko, og etterkontroll og oppfølging av om internkontrollen i etaten er effektiv.
- tar initiativ overfor Statens vegvesen til å styrke kompetansen om anskaffelsesregelverk og rutiner hos alle som er involvert i anskaffelser.
- tar initiativ overfor Statens vegvesen til å forbedre etatens varslingsordning for å sikre at ordningen har tillit blant de ansatte.
- i samarbeid med Vegdirektoratet vurderer fordeler og ulemper ved en noe mer sentralisert anskaffelsesvirksomhet i Statens vegvesen.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viste i Innst. 199 S (2014–2015) til at Statens vegvesen har etablert et omfattende og godt formelt rammeverk på anskaffelsesområdet. Komiteen fant det alvorlig at det likevel forekom en rekke brudd på lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) og økonomiregelverket. Komiteen viste videre til at det ble gjort svært få systematiske kontroller av etterlevelse av regelverket, at Statens vegvesen hadde lite kjennskap til hvor effektiv internkontrollen var, og at det i liten grad ble gjort risikovurderinger av etterlevelse av regelverk og mislighet.

Komiteen viste også til at ordningen for intern varslingsom mulige misligheter ikke hadde den nødvendige tilliten blant de ansatte, og mente at varslingsinstituttet burde gjøres bedre kjent blant de ansatte, herunder hvordan varsleren ble ivaretatt med hensyn til anonymitet og trygghet for videre karriere. Komiteen forventet at Samferdselsdepartementet tok initiativ overfor Statens

vegvesen til å forbedre etatens varslingsordning for å sikre at ordningen har tillit blant de ansatte.

2.2.1 Samferdselsdepartementets oppfølging

Riksrevisjonen ba i brev av 5. mars 2018 Samferdselsdepartementet om å redegjøre for endringer og tiltak som er iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader. Departementet svarte i brev av 18. april 2018.

Samferdselsdepartementet uttaler at Statens vegvesen har satt i gang en rekke gode tiltak for å følge opp Riksrevisjonens og Stortingets merknader, men mener likevel at det fortsatt er en del arbeid som gjenstår. Departementet vil følge opp det videre arbeidet i etatsstyringen.

2.2.1.1 INTERNKONTROLLEN PÅ ANSKAFFELESOMRÅDET I STATENS VEGVESEN

Departementet viser til at Statens vegvesen har innført systemløsninger for støtte i arbeidet med god styring og kontroll av anskaffelser. Et konkurransegjennomføringsverktøy er innført for alle vare- og tjenesteanskaffelser over 100 000 kroner. Verktøyet skal bidra til en ensartet og dokumentert gjennomføring av anskaffelsene. Statens vegvesen har videre tatt i bruk deler av funksjonaliteten i et kontraktsadministrasjonsverktøy. Dette innebærer blant annet at alle kontrakter lagres i systemet, og at etaten etter noe tid vil ha et komplett register over alle gyldige kontrakter. Det siste leddet i systemløsningen er et datavarehus som skal gi oversikt over og detaljer fra innkjøpene og dermed være et verktøy for å finne feil og uheldig praksis hos egne ansatte og leverandører. Alle data fra fakturaene blir lagt inn i datavarehuset. De siste månedene har imidlertid Statens vegvesen hatt problemer med å få korrekte data fra økonomisystemene.

Det er opprettet en stilling som anskaffelsescontroller. Controlleren har systematisk kontrollert 40 rammeavtaler og tatt initiativ til forbedringsarbeid gjennom rapporter. Hensikten har vært å avdekke feil og svakheter i leverandørenes og etatens bruk av rammeavtaler. Det vil bli gjennomført slik oppfølging én gang årlig for hver rammeavtale.

Statens vegvesen har endret anskaffelsesprosessen. Endringen består i at oppfølging av inngåtte avtaler har blitt en tydelig del av prosessen. Videre har anskaffelseskontoret beskrevet hvordan oppfølgingen skal gjøres. Beskrivelsen er en del av kvalitetssystemet. Statens vegvesen viser også til at internkontrollen ved anskaffelser på vegområdet er styrket gjennom at retningslinjene i «Håndbok R760» er ferdigstilt og gjort gjeldende fra 1. februar 2018. I «Håndbok R760» tydeliggjøres prosjekteiers og prosjektleders ansvar i de ulike fasene i et vegprosjekt. I tillegg utarbeides det prosessbeskrivelser

i kvalitetssikringssystemet. Håndboken og prosessene er i ferd med å bli implementert.

2.2.1.2 KOMPETANSE OM ANSKAFFELSESGRANNSØK I STATENS VEGVESEN

Statens vegvesen viser til at det er gjennomført opplæringsmoduler for alle byggeledere innen prosjekt- og kontraktstyring. I tillegg blir det gjennomført mindre kurs over intranettet og seminarer med nettløsning som del av implementeringen av «Håndbok R760».

Statens vegvesen har også tatt i bruk et system for å evaluere leverandører. Systemet er i første rekke innført for utbyggingsentrepriser og vil framover også omfatte drifts- og rådgiverkontrakter. Evalueringene vil brukes ved tildeling av nye kontrakter.

Fra 1. januar 2016 har anskaffelseskontoret i Vegdirektoratet gjort en større del av arbeidet med anskaffelser. Tidligere var oppgaven å bistå den fagansvarlige for den aktuelle anskaffelsen. Nå er mer av det anskaffelsesfaglige arbeidet lagt over på dem som faktisk har det som fagfelt. Tilsvarende endringer er i stor grad gjennomført i regionene. Ifølge Statens vegvesen gir endringene bedre styring og kontroll, bedre utnyttelse, spesialisering og spissing av kompetansen på anskaffelsesområdet.

2.2.1.3 VARSLINGSORDNINGEN

Statens vegvesen etablerte en ny varslingskanal i februar 2017 gjennom en nettløsning som er tilgjengelig for ansatte, innleide konsulenter, vikarer, leverandører og publikum. Kanalen gir mulighet for at varslerne kan velge om de vil oppgi kontaktinformasjon. Internrevisjonen har etablert nye rutiner for mottak og håndtering av varsler. Varslene mottas og håndteres av noen få personer i internrevisjonen.

Året før den nye nettkanalen ble etablert, kom det inn 17 varsler. I 2017 kom det inn 397 varsler, enten via den nettbaserte kanalen eller via andre kanaler. Per 21. mars 2018 var det kommet inn 107 varsler i 2018.

Ifølge Statens vegvesen er et av de viktigste prinsippene for en vellykket varslingskanal at det skapes tillit til kanalen gjennom positive erfaringer med å varsle. Statistikk viser at flere som tidligere har varslet, har kommet med nye varsler om andre forhold. Varslerne har også uttalt at de gjør dette fordi de ser at de blir tatt på alvor, og at det blir tatt tak i varslene de kommer med. Samferdselsdepartementet slutter seg til Statens vegvesens vurdering av at varslingsinstituttet er blitt bedre kjent og nyter høyere tillit enn den tidligere løsningen gjorde.

2.2.1.4 STATENS VEGVESENS VURDERING AV EN MER SENTRALISERT ORGANISERING AV ANSKAFFELSER

Statens vegvesen har satt i gang et prosjekt om «Framtidas SVV» og en områdegjennomgang av Statens

vegvesen. Disse prosjektene vil være styrende for framdriften av framtidig organisering av anskaffelsesfunksjonene i Statens vegvesen.

Anskaffelsesprosessene har ikke gjennomgått en direkte omorganisering, men gjennom gjennomførte tiltak er det, ifølge departementet, likevel oppnådd en betydelig sentralisering, samordning og standardisering av anskaffelsesprosessen for varer og tjenester. Ved å samle gjennomføringen av anskaffelsene mener Statens vegvesen at kompetanseproblemet er løst, og at det har blitt færre feil, høyere effektivitet og bedre avtaler. Per i dag kan Vegvesenet imidlertid ikke legge fram systematiske måltall for dette.

2.2.2 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen merker seg at Samferdselsdepartementet mener at Statens vegvesen har iverksatt noen tiltak for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader, jf. Innst. 199 S (2014–2015). Likevel gjenstår det fortsatt en del arbeid som departementet vil følge opp videre i etatsstyringen.

Riksrevisjonen merker seg særlig at det er opprettet en ny varslingskanal i Statens vegvesen, og at denne ser ut til å ha høyere tillit enn den tidligere løsningen hadde.

Riksrevisjonen registrerer at selv om anskaffelsesprosessen ikke direkte er omorganisert, er anskaffelser av varer og tjenester likevel sentralisert for å hindre brudd på regelverket som følge av manglende kompetanse hos dem som gjennomfører anskaffelsene. Statens vegvesen kan ikke per i dag legge fram måltall som viser at endringene har ført til færre feil, høyere effektivitet og bedre avtaler.

Riksrevisjonen har merket seg at Statens vegvesen har innført systemløsninger som blant annet skal gi oversikt og detaljer fra innkjøpene, slik at feil og uheldig praksis hos egne ansatte og leverandører kan oppdages. Riksrevisjonen har videre merket seg at Statens vegvesen har hatt problemer med å få korrekte data fra økonomisystemene. Riksrevisjonen registrerer at et velfungerende system for kontroll av etterlevelse og misligheter på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen ikke er på plass.

Riksrevisjonen er enig med Samferdselsdepartementet i at det fortsatt er en del arbeid som gjenstår, og viser til at departementet vil be om en ny statusrapport fra Vegdirektoratet i løpet av 2018.

Riksrevisjonen vil følge saken videre.

3. Avsluttede saker

3.1 Dokument 3:6 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse om elektronisk meldingsutveksling i helse- og omsorgssektoren

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere status for innføringen av elektronisk meldingsutveksling og avvikling av parallelle papirrutiner i helse- og omsorgssektoren og hvordan nasjonale myndigheter har styrt, tilrettelagt og fulgt opp mål om sikker og effektiv elektronisk samhandling.

Dokument 3:6 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse om elektronisk meldingsutveksling i helse- og omsorgssektoren, ble sendt til Stortinget 25. mars 2014. Som ledd i behandlingen av saken avholdt kontroll- og konstitusjonskomiteen en høring 20. oktober 2014. Komiteen ga sin innstilling 25. november 2014, jf. Innst. 67 S (2014–2015), og saken ble behandlet i Stortinget 16. desember 2014. Ved behandlingen av innstillingen fattet Stortinget vedtak om at regjeringen på egnet måte skulle redegjøre for hvordan den vil løse IKT-utfordringene i helsevesenet som kom fram i innstillingen.

Riksrevisjonens undersøkelse viste at det ble brukt mye papir i meldingsutvekslingen mellom helseforetak, kommuner og legekantor. Videre viste undersøkelsen at det var klare svakheter ved Helse- og omsorgsdepartementets planlegging, styring og oppfølging av arbeidet med elektronisk meldingsutveksling, og at virkemiddelbruken ikke var tilpasset mål, status og utfordringer på området.

3.1.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 16. februar 2018 Helse- og omsorgsdepartementet om å gjøre rede for hvilke tiltak det hadde iverksatt for å følge opp Stortingets vedtak, kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader og Riksrevisjonens anbefalinger i Dokument 3:6 (2013–2014). Departementet svarte i brev av 16. mars 2018.

Riksrevisjonen merker seg at Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet, Direktoratet for e-helse, Norsk Helsenett og de regionale helseforetakene har iverksatt flere relevante tiltak for å imøtekomme kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. 67 S (2014–2015) og Riksrevisjonens anbefalinger.

Riksrevisjonen registrerer at volumet av elektroniske meldinger har økt siden 2013/2014, og at elektroniske meldinger på flere områder er svært utbredt i flere regioner. Mellom helseforetakene i Helse Sør-Øst foregår imidlertid fortsatt mye av informasjonsutvekslingen på papir. Papir er også hovedregelen for samhandling mellom regionene. Samhandling mellom helseforetak og kommuner/fastleger skjer i stor grad elektronisk, men det blir fremdeles brukt papirløsninger i kommunene.

Riksrevisjonen registrerer at mange av de samme årsakene til at innføringen av elektronisk samhandling

går sakte, som ble avdekket ved forrige undersøkelse, fortsatt gjelder. Dette gjelder både å ferdigstille utviklingen av tekniske standarder som mangler, og å sikre at alle elektroniske meldinger sendes i rett versjon og med riktig adresse. I tillegg gjør manglende tillit til løsningene som er innført, at papir fortsatt brukes.

Riksrevisjonen merker seg at Helse- og omsorgsdepartementet har styrket den nasjonale styringen og organiseringen på e-helseområdet, blant annet gjennom å ha etablert Direktoratet for e-helse. Riksrevisjonen registrerer at departementet gjennom forskrift om IKT-standarder i helse- og omsorgstjenesten nå kan stille krav om at virksomheter i helse- og omsorgstjenesten bruker IKT-standarder, for å fremme sikker og effektiv elektronisk samhandling. Riksrevisjonen forutsetter at forskriften endres og oppdateres i takt med utviklingen og behovet i sektoren. De enkelte aktørene har et selvstendig ansvar for å følge kravene i forskriften, men Helse- og omsorgsdepartementet har ansvar for at forskriften blir fulgt.

Riksrevisjonen registrerer også at det er etablert et nytt verktøy, «Meldingsvalidatoren», som kontrollerer og validerer meldingsutvekslingen, og at det pågår et arbeid for å styrke bruken av dette verktøyet ytterligere. Riksrevisjonen merker seg at forskrift om IKT-standarder i helse- og omsorgstjenesten nå stiller krav om at adresseregisteret til enhver tid skal være oppdatert med riktig adresse og kontaktinformasjon for virksomheter som er tilknyttet helsenettet.

Departementet bemerker at det at papirløsninger fremdeles er i bruk, i mange tilfeller skyldes at innføringen av elektroniske løsninger i kommunene er begrenset. Riksrevisjonen registrerer at samhandling mot kommunene involverer en rekke aktører og ulike løsninger, og at kommunene følges særskilt opp gjennom kompetansenettverket Kommunal utbredelse (KomUT), som Norsk Helsenett etablerte i 2015.

Riksrevisjonen merker seg at det fortsatt gjenstår utfordringer knyttet til elektronisk meldingsutveksling, og vil påpeke at å bruke papir, vekselvis bruke papirbaserte og elektroniske meldinger eller bruke begge deler samtidig ikke er i tråd med forutsetningene for effektiv pasientbehandling. Riksrevisjonen viser til at elektroniske meldinger er mindre utbredt i Helse Sør-Øst enn i de øvrige regionene, og at papir er hovedregelen for samhandling mellom regionene. Riksrevisjonen forutsetter derfor at Helse- og omsorgsdepartementet følger opp tiltakene som er satt i verk for å få alle aktører til å innføre elektronisk meldingsutveksling og ta i bruk vedtatte standarder, og vurderer å styrke virkemiddelbruken ytterligere. Riksrevisjonen vil følge utviklingen av den elektroniske samhandlingen i helse- og omsorgssektoren og vurdere om det er behov for en ny undersøkelse.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.2 Dokument 3:7 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av toll- og avgiftsetatens grensekontroll

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere måloppnåelse og effektivitet i toll- og avgiftsetatens arbeid med å hindre/motvirke ulovlig inn- og utførsel av varer gjennom grensekontrollen.

Dokument 3:7 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse av toll- og avgiftsetatens grensekontroll, ble overlevert Stortinget 22. mai 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 4. desember 2014, jf. Innst. 101 S (2014–2015), og saken ble behandlet i Stortinget 15. desember 2014.

Riksrevisjonens undersøkelse pekte på flere svakheter og forbedringspunkter i toll- og avgiftsetatens grensekontroll. Hovedfunnene i undersøkelsen var blant annet manglende prioritering av arbeidet med å avdekke alvorlige overtredelser for å bekjempe organisert kriminalitet, og svakheter ved sentrale virkemidler som IKT, kontrollfasiliteter, skannere og tipskanaler. I tillegg ble det pekt på svakheter som at bemanningen i liten grad var tilpasset den økte trafikkmengden i helger og ferier, og at etaten manglet oversikt over trafikken ved flere ubemannede grenseoverganger.

Av Innst. 101 S (2014–2015) går det fram at kontroll- og konstitusjonskomiteen ikke ga sin fulle tilslutning til alle merknadene i Dokument 3:7 (2013–2014), men komiteen var tilfreds med at finansministeren så behovet for en sterkere og bedre grensekontroll, og ba regjeringen følge opp rapporten. Kontroll- og konstitusjonskomiteen mente blant annet at det var behov for å bygge ut overvåkingen av flere ubemannede grenseoverganger, og komiteen merket seg at undersøkelsen viste svakheter i bruken av sentrale virkemidler som IKT, kontrollfasiliteter, skannere og tipskanaler.

3.2.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 23. mars 2018 Finansdepartementet om å redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger i Dokument 3:7 (2013–2014) og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader, og hvilke resultater som er oppnådd. Departementet svarte i brev av 7. mai 2018.

Riksrevisjonen har merket seg at det i tiden etter slutføringen av undersøkelsen er blitt gjort en større omlegging av den norske skatte- og avgiftsforvaltningen, som blant annet innebærer at tolletaten har blitt styrket og spesialisert til å utføre grensekontroll og vareførselsadministrasjon. Riksrevisjonen viser i denne sammenhengen til at tolletaten har etablert et etterretningssenter for å bli mer effektiv i arbeidet med å avdekke alvorlige overtredelser. Etaten har også utvidet bruken av kameraovervåking ved grenseovergangene og oppgradert kontrollfasilitetene ved flere grenseoverganger. Riksrevisjonen registrerer imidlertid at det er et

stort behov for bedre kontrollfasiliteter på grensen mot Sverige og Finland.

Riksrevisjonen merker seg også at tolletaten har fått tilført midler til å rekruttere flere nye tollaspiranter, og at dette på sikt vil kunne styrke grensekontrollen, blant annet ved de store grenseovergangene. Resultatutviklingen for avdekking av alvorlige overtredelser i perioden 2014–2017 viser ingen klare forbedringer. Det er derfor behov for at tolletaten legger stor vekt på å avdekke alvorlige overtredelser for å bekjempe organisert kriminalitet.

Riksrevisjonen registrerer at tolletaten har satt i gang en større organisasjonsutviklingsprosess for blant annet å styrke analysekapasiteten og beslutningsgrunnlaget for strategi og styring, og at etaten fra 2019 skal ta i bruk en ny målstruktur for å belyse effektene av ressursinnsatsen på en bedre måte.

Samlet sett vurderer Riksrevisjonen de tiltakene som er satt i verk for å styrke grensekontrollen, som positive. Det er fortsatt behov for at Finansdepartementet er oppmerksomme på utbedring av kontrollfasiliteter og resultatutviklingen på området.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.3 Dokument 3:9 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av ivaretagelse av veteraner fra internasjonale operasjoner

Målet med undersøkelsen var å vurdere om veteraner fra internasjonale operasjoner får god hjelp og oppfølging, slik det er lagt til grunn i Stortingets vedtak og forutsetninger. Målet var også å belyse årsaker til eventuelle svakheter i oppfølgingen.

Bakgrunnen for undersøkelsen var at kvinner og menn som deltar i utenlandsoperasjoner for Norge, skal føle seg trygge på at de får den oppfølgingen de har behov for. Gjennom St.meld. nr. 34 (2008–2009) Fra vernepliktig til veteran og Innst. S. nr. 298 (2008–2009) ble det lagt til grunn at det var behov for å styrke og videreutvikle ivaretagelsen av veteraner, fordi en vet at deltakelse i operasjonene innebærer risiko for både psykiske og fysiske skader. Undersøkelsen omfattet perioden 2001–2014 med hovedvekt på årene 2010–2014.

Riksrevisjonens undersøkelse viste flere svakheter ved både Forsvarets og sivile etaters oppfølging av veteraner. Belastningen på personellet var høy på grunn av for kort tid hjemme mellom deployeringer. Det ble også pekt på at mange veteraner ikke får den hjelpen de trenger, både ved psykiske helseplager og ved behov for tilrettelegging for deltakelse i arbeidslivet. Behandlingen av erstatningssaker på grunn av psykiske belastningsskader tok dessuten lang tid.

3.3.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen stilte i brev av 23. mai 2018 Forsvarsdepartementet flere spørsmål om utviklingen fra forri-

ge undersøkelse og fram til i dag. Forsvarsdepartementet svarte i brev av 12. juni 2018, der departementet blant annet framhevet at Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon i 2013/2014 om ivaretagelse av veteraner ga et svært godt grunnlag for utarbeidelsen av regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge», som regjeringen la fram 26. august 2014.

Riksrevisjonen ser positivt på at Forsvarsdepartementet har fulgt opp normen for hjemmetid mellom utenlandsoppdrag, både gjennom regelverksforvaltning og gjennom etatsstyring. Riksrevisjonen merker seg at utviklingen går i retning av færre overtredelser. Videre ser Riksrevisjonen positivt på at Forsvarsdepartementet har etablert en intern refusjonsordning for reiseutgifter i forbindelse med behandling ved Forsvarets kontor for psykiatri og stressmestring.

Riksrevisjonen ser positivt på at Arbeids- og velferdsdirektoratet siden 2015 har gitt Nav fylke/region tydelige signaler i etatsstyringsprosessen om at personell som har deltatt i internasjonale operasjoner for Norge, skal få god oppfølging. De lokale Nav-veilederne som har oppfølgingsansvaret for den enkelte bruker, kan søke råd og veiledning hos kompetansemiljøet for veteransaker ved Nav Elverum. Riksrevisjonen registrerer at direktoratet i tillegg til å øke bemanningen ved kompetansemiljøet ved Nav Elverum har ansatt en veterankontakt i Oslo og Akershus som skal supplere det landsdekkende kompetansemiljøet, og at denne ordningen skal evalueres.

Riksrevisjonen ser positivt på at Forsvarsdepartementet har utarbeidet et tolkningsnotat som tydeliggjør ordningen for kompensasjon for psykiske belastningsskader, og har utarbeidet nye retningslinjer for behandlingen av kravene. Riksrevisjonen ser positivt på at Arbeids- og sosialdepartementet viser til at saksbehandlingstiden i Statens pensjonskasse har gått ned.

Riksrevisjonen merker seg at Arbeids- og sosialdepartementet ikke kan opplyse om utviklingen med hensyn til individuell oppfølging av veteraner som står utenfor arbeidslivet. Tilsvarende gjelder for Helse- og omsorgsdepartementet, som ikke kan angi utvikling i gjennomsnittlig ventetid og fristbrudd for veteraner som venter på helsehjelp ved et distriktpsikiatrisk senter (DPS). Etter Riksrevisjonens vurdering er det derfor vanskelig å konkludere med om oppfølgingen av veteranene som gruppe har blitt bedre på disse områdene siden den forrige undersøkelsen, og om de får den hjelp og oppfølging som er lagt til grunn i Stortingets vedtak og forutsetninger.

Riksrevisjonen merker seg likevel at både Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet viser til samfunnets ordinære helse- og velferdstilbud eller utviklingstrekk som også forutsettes å komme veteraner til gode. For eksempel er gjennomsnittlig

ventetid for behandling ved DPS noe redusert fra 2014 til 2017, og andelen fristbrudd har gått betydelig ned.

Riksrevisjonen merker seg at Helse- og omsorgsdepartementet har etablert regionale faglige nettverk for innsatspersonell, og at Forsvarsdepartementet er meget positivt til rollen fagnettverkene og ressursentrene har tatt. Riksrevisjonen konstaterer imidlertid at det fortsatt er vanskelig å overføre kompetanse om veteraner til alle deler av det sivile hjelpeapparatet.

Riksrevisjonen ser positivt på at det tverrsektorielle arbeidet for å ivareta personellet etter Forsvarets internasjonale operasjoner er godt etablert. Riksrevisjonen ser også positivt på at oppfølgingsplanen for veteraner, «I tjeneste for Norge», vil bli videreført i ytterligere to år, og at det skal gjøres en evaluering innen utgangen av 2019.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.4 Dokument 3:10 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne var å vurdere i hvilken grad innføringen av ny oppfølgingsmetodikk i arbeids- og velferdsetaten har bidratt til at personer med nedsatt arbeidsevne får bedre oppfølging og kommer raskere i arbeid.

Dokument 3:10 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne, ble sendt til Stortinget 30. september 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 4. november 2014, jf. Innst. 33 S (2014–2015). Saken ble behandlet i Stortinget 2. desember 2014.

Riksrevisjonens undersøkelse viste at målet om å få flere med nedsatt arbeidsevne i arbeid ikke var nådd. Videre ble det vist til at det tok lang tid å avklare at personer har nedsatt arbeidsevne, og at det ble rettet liten oppmerksomhet mot brukernes muligheter for arbeid. Det ble også vist til svak styring av kvaliteten i oppfølgingsarbeidet ved Nav-kontorene.

3.4.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 19. april 2018 Arbeids- og sosialdepartementet om å redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt, og hvilke resultater som er oppnådd når det gjelder Riksrevisjonens anbefalinger og komiteens merknader. Riksrevisjonen ba særlig om en redegjørelse for hvilke tiltak som er iverksatt for å:

- styrke arbeidsrettingen av oppfølgingen, med større vektlegging av arbeidsmuligheter.
- styrke veilederkompetansen.
- styrke kunnskapen om arbeidsmarkedet.
- styrke ledelseskompetansen ved Nav-kontorene.

- styrke vektleggingen av kvalitetsutvikling ved Nav-kontorene.
- styrke den faglige styringen av Arbeids- og velferdsdirektoratet, slik at oppfølgingen av personer med nedsatt arbeidsevne blir mer kunnskapsbasert.

Departementet svarte i brev av 24. april 2018.

Riksrevisjonen registrerer at Arbeids- og sosialdepartementet har satt i gang flere tiltak for å følge opp kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. 33 S (2014–2015) og Riksrevisjonens anbefalinger.

Riksrevisjonen merker seg at arbeids- og velferdsetaten har fått omdisponeringsfullmakt i budsjettene, og at departementet mener dette vil gi Nav-kontorene mulighet for utvidet brukeroppfølging. Videre er det ifølge departementet blitt lagt mer vekt på arbeid og aktivitet i oppfølgingen av brukere. Riksrevisjonen registrerer også arbeids- og velferdsetatens satsing på å utvikle digitale løsninger, som departementet mener vil styrke oppfølgingen. Riksrevisjonen forutsetter at Arbeids- og sosialdepartementet følger opp at tiltakene som er iverksatt, fører til en tettere og mer arbeidsrettet oppfølging av brukerne.

Riksrevisjonen registrerer videre at arbeids- og velferdsetaten har initiert og satt i gang andre større initiativer som skal styrke den arbeidsrettede oppfølgingen og øke veiledernes kompetanse og kunnskap om arbeidsmarkedet. Tiltakene omfatter både systemutvikling, tjenesteutvikling og organisasjonsutvikling. Arbeids- og velferdsdirektoratet har også startet et lederutviklingsprogram for å styrke lederkompetansen i etaten.

Riksrevisjonen merker seg også at det er satt i gang forskning og evalueringer for å øke kompetansen i arbeids- og velferdsetaten, blant annet et strategisk samarbeid med tre institusjoner i universitets- og høyskolesektoren.

Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne inngår også i Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltning og bruk av arbeidsmarkedstiltak i Nav, Dokument 3:5 (2017–2018), som ble overlevert Stortinget 27. februar 2018. Riksrevisjon viser til denne. Det vises også til Riksrevisjonens undersøkelse av utførereformen i Dokument 1 (2018–2019), som omhandler Navs bistand til personer med nedsatt arbeidsevne med tanke på gradert uføretrygd.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.5 Dokument 3:12 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse av bistand til ren energi

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere i hvilken grad norsk bistand til ren energi var i tråd med Stortingets mål om å øke tilgangen til bærekraftige energitjenester for å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår for de fattige.

Dokument 3:12 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse av bistand til ren energi, ble sendt til Stortinget 25. juni 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 14. april 2015 etter at de hadde vært på studiereise til Mosambik og Tanzania i tidsrommet 22. februar til 4. mars 2015, jf. Innst. 239 S (2014–2015). Saken ble behandlet i Stortinget 28. mai 2015.

Undersøkelsen viste at norsk bistand i liten grad hadde bidratt til å øke tilgangen til ren energi. Bistanden hadde i liten grad ført til mer fornybar kraftproduksjon i de prioriterte samarbeidslandene. Utenriksdepartementet manglet gode virkemidler for å utløse private investeringer i land med svake rammebetingelser. Undersøkelsen viste også at bistanden i liten grad hadde nådd de fattigste. Videre ble det pekt på at svakheter i planleggingen av prosjekter for kapasitetsbygging ga problemer i gjennomføringen av prosjektene, samt at mangelfullt plan- og beslutningsgrunnlag svekket muligheten for å styre bistanden til ren energi effektivt.

3.5.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 4. april 2018 Utenriksdepartementet om å redegjøre for endringer og tiltak som er iverksatt etter at Stortinget behandlet saken i mai 2015, og resultatene av disse. Departementet svarte i brevet av 16. mai 2018. Riksrevisjonen ba i brev av 8. juni 2018 om utdypende informasjon om noen forhold i brevet og mottok svar fra departementet 22. juni 2018.

Riksrevisjonen registrerer at Utenriksdepartementet følger opp FNs bærekraftsmål om å sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle, både gjennom multilaterale organisasjoner, bilateralt gjennom ambassadene og gjennom sivile samfunnsorganisasjoner. Det gis støtte til småskala energiløsninger gjennom alle disse kanalene, men statistikken viser at støtten til småskala løsninger for ren energi utgjør en svært liten andel av avtalene.

Riksrevisjonen merker seg også at departementet har evaluert erfaringer og resultater for bedre å formulere og gjennomføre tiltak innenfor kapasitetsbygging og institusjonssamarbeid, og at Norfund gradvis har vridd investeringene sine mot Afrika og flere fattige land. Utenriksdepartementet har også konsentrert bistanden til ren energi om færre land og kanaler.

Riksrevisjonen merker seg at ambassadene utarbeider virksomhetsplaner basert på beskrivelsen for bruk av midlene i Prop. 1 S, ulike analyser og evalueringer fra Utenriksdepartementet og Norad og ambassadenes innsikt i forholdene i det enkelte land generelt og på energiområdet spesielt. Virksomhetsplanene følges opp i styringsdialogen mellom departementet og ambassadene. Departementet opplyser at de gjennom planprosessen sine har sikret et felles plan- og beslutningsgrunnlag og et solid styringssystem. Riksrevisjo-

nen forutsetter at departementet med dette har etablert et styringssystem som gir et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutninger om innretningen av energibistanden i de enkelte samarbeidslandene.

Riksrevisjonen vurderer at det er iverksatt tiltak som skal forbedre arbeidet med bistand til ren energi. Riksrevisjonen registrerer imidlertid at det fremdeles er satset lite på å styrke energitilgangen på landsbygda ved å etablere fornybare småskalaløsninger. Det er derfor fortsatt behov for at Utenriksdepartementet har oppmerksomhet på dette.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.6 Dokument 3:13 (2013–2014) Riksrevisjonens undersøkelse om utnyttelse av infrastruktur til forskning i norske områder i Arktis

Formålet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere om forskningsinfrastrukturen i Arktis blir unyttet på en god måte og i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger, samt å kartlegge årsaker til at dette eventuelt ikke blir gjort.

Dokument 3:13 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse om utnyttelse av infrastruktur til forskning i norske områder i Arktis, ble sendt til Stortinget 29. september 2014. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 11. november 2014, jf. Innst. 41 S (2014–2015). Stortinget behandlet saken 25. november 2014.

Riksrevisjonen anbefalte at:

- Kunnskapsdepartementet i samarbeid med sektordepartementene og Norges forskningsråd legger til rette for økt utnyttelse av forskningsinfrastrukturen på Svalbard.
- Kunnskapsdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer vurderer tiltak for økt norsk forskningsaktivitet i Ny-Ålesund.
- Kunnskapsdepartementet tar initiativ overfor Nærings- og fiskeridepartementet for å sikre at kapasiteten i forskningsfartøyflåten i fremtiden samsvarer med det framtidige behovet til norsk havforskning og fiskeriforvaltning.

3.6.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 6. mars 2018 Kunnskapsdepartementet om å redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger i Dokument 3:13 (2013–2014) og kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader, og for hvilke resultater som er oppnådd. Departementet svarte i brev av 20. april 2018.

I svaret viser Kunnskapsdepartementet til flere tiltak de mener kvitterer ut hovedfunnene og anbefalingene fra Riksrevisjonen. Departementet presiserer at tiltakene i tillegg blir fulgt opp videre på mer langsiktig basis.

Riksrevisjonen registrerer at Kunnskapsdepartementet har iverksatt flere tiltak som har til hensikt å øke utnyttelsen av forskningsinfrastrukturen på Svalbard. Flere av tiltakene er imidlertid innført nylig, slik at det ikke er mulig å evaluere effekten av dem ennå. Riksrevisjonen forutsetter at Kunnskapsdepartementet følger opp tiltakene og vurderer om de gir ønsket virkning.

Riksrevisjonen merker seg at flere av tiltakene kan ha betydning for norsk forskningsaktivitet på Svalbard, slik som forskningsstrategien for Ny-Ålesund. Etter Riksrevisjonens mening bør Kunnskapsdepartementets oppfølging innrettes mot å styrke norsk forskningsaktivitet i Arktis og Norges vitenskapelige innflytelse i arktisk polarforskning.

FF «Kronprins Haakon» settes ifølge Kunnskapsdepartementet i drift fra 2018, og FF «Helmer Hanssen» skal bli oppgradert. Riksrevisjonen vil peke på betydningen av at Kunnskapsdepartementet, i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet, forsikrer seg om at kapasiteten i forskningsfartøyflåten samsvarer med behovet til norsk havforskning og fiskeriforvaltning.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

3.7 Dokument 3:5 (2014–2015) Riksrevisjonens undersøkelse av kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning

Målet med Riksrevisjonens undersøkelse var å vurdere om kommunenes gjeldsbelastning er økonomisk bærekraftig.

Dokument 3:5 (2014–2015), Riksrevisjonens undersøkelse av kommunenes låneopptak og gjeldsbelastning, ble sendt til Stortinget 17. februar 2015. Kontroll- og konstitusjonskomiteen ga sin innstilling 26. mai 2015, jf. Innst. 295 S (2014–2015). Saken ble behandlet i Stortinget 4. juni 2015.

Riksrevisjonens undersøkelse viste at hver sjette kommune i 2013 hadde en lite bærekraftig gjeldsbelastning og var særlig sårbar for renteøkninger på lån. Disse kommunene hadde en kombinasjon av høyt gjelds nivå, svakt driftsresultat og lavt disposisjonsfond. Undersøkelsen viste videre at kommunestyrene i kommunene med høyest gjelds nivå fikk lite informasjon om gjeldsbelastningen i de sentrale styringsdokumentene. Det ble også vist til at Fylkesmannens veiledning og kontroll i begrenset grad bidro til at kommunenes gjeldsbelastning blir økonomisk bærekraftig, og at Kommunal- og moderniseringsdepartementets virkemiddelbruk i liten grad var innrettet mot å følge opp kommuner som kan utvikle en lite bærekraftig gjeldsbelastning.

3.7.1 Riksrevisjonens vurdering

Riksrevisjonen ba i brev av 23. mars 2018 Kommunal- og moderniseringsdepartementet om å redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å ta tak i Riksrevisjonens anbefalinger og kontroll- og konstitusjonskomiteens

teens merknader. Riksrevisjonen ba også departementet vurdere gjeldende status for kommunenes gjeldsbelastning med hensyn til økonomisk bærekraft. Kommunal- og moderniseringsdepartementet svarte i brev av 10. april 2018.

Riksrevisjonen registrerer at gjeldsnivået i kommunene har fortsatt å øke, men at det økonomiske handlingsrommet samtidig har blitt noe større. Det medfører at mens hver sjettede kommune ble vurdert til å ha en lite bærekraftig gjeldsbelastning i 2013, er hver åttende kommune i denne kategorien i 2017. Samtidig gir det økte gjeldsnivået i kommunene grunn til bekymring. Risikoen er særlig knyttet til eventuelle renteøkninger, selv om renterisikoen ikke er like stor for all gjeld. Økte utgifter til å betjene lån kan få konsekvenser for tjenestetilbudet til nåværende og framtidige innbyggere.

Riksrevisjonen konstaterer at flere av de vedtatte endringene i ny kommunelov svarer på Riksrevisjonens anbefalinger i Dokument 3:5 (2014–2015). Det gjelder blant annet det grunnleggende kravet om at kommunene skal forvalte økonomien slik at de ivaretar sin økonomiske handlingsevne over tid, og kravet om at kommunestyret skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Videre er det stilt tydeligere krav til at kommunen i økonomiplanen og årsbudsjettet skal redegjøre for den økonomiske utviklingen og gjeldsutviklingen. Riksrevisjonen merker seg at det i den nye loven er åpnet for at departementet i forskrift kan gi ytterligere regler om oversikter over utviklingen i gjelden i kommunenes årsbudsjetter og økonomiplaner. Videre vil Fylkesmannen gjennom ROBEK-ordningen kunne fange opp kommuner i økonomisk ubalanse tidligere enn før.

Riksrevisjonen merker seg Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering av at den økonomiske situasjonen i kommunene jevnt over er god, og at kommunene totalt sett ser ut til å håndtere gjelden sin med tilhørende renter og avdrag på en god måte. Departementet utelukker likevel ikke at enkelte kommuner kan ha så høy gjeldsbelastning at en eventuell renteøkning vil kunne påvirke tjenestetilbudet. Riksrevisjonen er tilfreds med at departementet vil følge gjeldsutviklingen nøye, både for kommunesektoren samlet og for enkeltkommuner.

Riksrevisjonen har avsluttet saken.

4. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen og Magne Rommetveit, fra Høyre, Svein Harberg og Bente Stein Mathisen, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og Ulf Leirstein, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Sosialistisk Venstre-

parti, Torgeir Knag Fylkesnes, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til at Riksrevisjonen vurderer det slik at gjenstående arbeid i henhold til Riksrevisjonens undersøkelse av statens arbeid med CO₂-håndtering, jf. Dokument 3:14 (2012–2013), ikke vil la seg gjennomføre på bare ett år, og ønsker å avvente oppfølgingen til 2019. Komiteen tar utsettelsen til etterretning.

Komiteen viser videre til oppfølgingen av de ni forvaltningsrevisjonene som er omtalt i sakens tekniske sammendrag, og deler Riksrevisjonens syn på at sju av dem kan avsluttes.

Komiteen vil imidlertid oppfordre Riksrevisjonen til å følge med på Kunnskapsdepartementets gjennomføring av tiltakene for å bedre utnyttelsen av forskningsinfrastrukturen på Svalbard, jf. Dokument 3:13 (2013–2014), og gi en vurdering i den årlige innberetning i Dokument 1.

Komiteen har videre merket seg at det gjenstår utfordringer knyttet til elektronisk meldingsutveksling i helse- og omsorgssektoren, jf. Dokument 3:6 (2013–2014), og at Riksrevisjonen vil følge utviklingen med sikte på en vurdering av behovet for en ny undersøkelse.

Komiteen viser også til at to av rapportene, Dokument 3:11 (2013–2014), Riksrevisjonens undersøkelse av barnefattigdom, og Dokument 3:4 (2014–2015), Riksrevisjonens undersøkelse av internkontroll på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen, følges videre av Riksrevisjonen.

Komiteen registrerer at andelen barn som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt, har økt fra 8,6 prosent i 2013 til 10,3 prosent i 2016, og at bare en del av de iverksatte tiltakene er evaluert.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringens strategi mot fattigdom, Barn som lever i fattigdom (2015–2017) gikk ut i 2017, samtidig som stadig flere barn vokser opp i fattigdom i Norge. Disse medlemmer mener det haster å få på plass en ny strategi, og at denne må inneholde sterkere virkemidler enn den forrige for å klare å snu denne utviklingen.

Disse medlemmer viser til at departementet i sitt svar til Riksrevisjonen skriver om hva som gjøres for å vurdere barnas behov når foreldrene deres søker om sosialhjelp. Disse medlemmer mener dette kartleggingsarbeidet er svært viktig, men vil understreke at det også haster å endre dagens praksis hvor sosialhjelpen avkortes dersom det utbetales barnetrygd, til tross for at sosialhjelpen er en ytelse på et minimumsnivå. Tall fra SSB viser at 66 kommuner hadde denne praksisen i 2017. Disse medlemmer mener dette er svært usosialt, og at en endring av denne praksisen er avgjørende i arbeidet mot barnefattigdom.

Komiteen deler Riksrevisjonens vurdering av at området fortsatt krever stor oppmerksomhet, og er tilfreds med at Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Komiteen har også merket seg at det fortsatt gjenstår en god del arbeid før internkontrollen på anskaffelsesområdet i Statens vegvesen kan anses å være tilfredsstillende. Komiteen deler Riksrevisjonens vurdering av at saken bør følges videre før den kan anses som avsluttet.

5. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:1 (2018–2019) – Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 20. november 2018

Dag Terje Andersen

leder og ordfører

